

СУЧАСНА РАЦІОНАЛЬНІСТЬ ЯК СУКУПНІСТЬ СТРАТЕГІЙ ТРАНСГРЕСИВНОГО

MODERN RATIONALITY AS A SET OF STRATEGIES TRANSGRESSIVE

Мета. Здійснити аналіз сутності сучасної раціональності через сукупність стратегій трансгресивного, простежити формування нових, якісно інших, принципів мислення за межами класичної раціональності.

Методика. Специфіка предмета, характер вирішуваних проблем, відсутність комплексного теоретичного узагальнення обумовлюють цей науковий пошук. Проблема раціональності та визначення її меж є пріоритетною в сучасній філософії. У нашій роботі визначено перспективи сучасної раціональності, які реалізуються через стратегії трансгресивного. З проведеного аналізу можна визначити, що сучасна раціональність є трансгресивною методологією, що являє собою некатегоріальний спосіб мислення, для якого характерне вироблення власних мисленнєвих форм – концептів. У сучасній раціональності відбувається стирання межі між раціональним та ірраціональним. Сучасна раціональність формується як «досвід неможливого».

Для осмислення цієї проблеми було використано гіпотетико-індуктивний метод, який дав можливість інтерпретувати наявні наукові концепції, узагальнити і систематизувати фактичний матеріал.

Результати. Шляхом аналізу стану сучасної раціональності обґрунтовано, що 1) сучасний стан характеризується певною кризою відносно уявлень, пов'язаних з раціональністю, викликаний релятивізмом, скептицизмом, загостреною вимогою актуальності. У сучасній раціональності переміщується акцент із свідомого на несвідоме. Трансгресивний досвід розуміється як досвід тотожності свободи і щастя, в якому відбувається позбавлення від «травматичності репресивного розуму» (вираз Г. Маркузе); 2) подано термінологічні відношення між трансгресивним, трансцендентним і трансцендентальним; 3) визначено, що за допомогою трансгресивної критики відбувається перетворення системи понять у сукупність концептів, які являють собою некатегоріальні форми думки, є елементарним методологічним засобом для ірраціонального способу мислення. Трансгресивний перехід стирає межу між раціональним та ірраціональним, відкриваючи «зріз хаосу».

Наукова новизна. Поглиблено знання про сучасний тип раціональності, що здійснюється шляхом трансгресивної критики.

Практична значущість. Результати роботи можуть бути використані в науково-теоретичних і методичних розробках під час вивчення курсів соціальної філософії, сучасної філософії, культурології, спецсеминарів для аспірантів, студентів тощо.

Ключові слова: раціональність, розум, деструктивність, філософія постмодернізму, суб'єкт, трансгресія, трансгресивний, трансцендентне, трансцендентальне, поняття, концепт.

Актуальність теми дослідження. Останнім часом спостерігається зростаючий інтерес до проблеми раціональності. Актуальність звернення до дослідження сучасної раціональності зумовлена парадигмальними зрушеннями в теорії пізнання, новими перспективами виходу за межі, окреслені класичною раціональною західною традицією. Підвалини класичної раціональності зазнали сутнісних трансформацій. Кризовий характер суспільного розвитку минулого сторіччя легітимізував визнання сучасною наукою нестійкості та нестабільності як фундаментальних якостей світобудови, сформував проблемне поле і вимальовував контури нової раціональності.

Постановка проблеми. У сучасній філософській думці існують різні підходи до проблеми раціональності, що сприяють не чіткому розумінню поняття «раціональність», окресленню його семантичних меж, а зумовлюють значною мірою його плинність, призводять до ще більшої невизначеності, проте загальний вектор розгляду цієї проблеми, на думку П. Гайденко, був заданий ще А. Бергсоном, Е. Гуссерлем, М. Вебером, М. Гайдеггером, К. Ясперсом та ін. [2].

Аналіз останніх досліджень. Вивченням окремих аспектів цієї проблеми займалися такі сучасні філософи: Н. Черниш [19], О. Ровенчак [19], В. Лук'янець [11], О. Соболев [11], О. Крушанов [9], В. Рижко [15], О. Зазнаєв [6], Г. Стежко [18], Л. Рижко [16], Д. Рогозін [17], В. Ратников [14], З. Стежко [18], В. Загороднюк [5] та ін. Особливістю досліджень названих авторів є те, що вони розглядають специфіку сучасної пізнавальної ситуації, аналізують методологію постмодерністського дискурсу.

Так, наприклад, В. Рижко в роботі «Постмодерністська філософія і доля методології» пов'язує формування філософії постмодернізму зі зміною пізнавальної ситуації – появою нового об'єкта дослідження, що вимагає нових методів вивчення і призводить до парадигмального зрушення. На зміну класичній методології, властивій новоєвропейській філософії, приходить постмодерністська філософія, яку автор визначає як антиметодологію (щодо модерної філософії), оскільки вона виступає методологією інновацій – постійних змін [15].

Лінгвістичному аспекту розвитку наукового пізнання присвячена стаття А. Крушанова «Ситуації предстандарту в динаміці наукового знання», де він, розглядаючи проблему прихованого функціонування мови науки, з'ясовує, що нормальна дослідна діяльність буває неможлива через хаос у професійній термінології. Впорядкування використовуваної мови, додання їй визначеності веде до появи нових норм, стандартів у використанні наявних термінів [8].

Н. Черниш, О. Ровенчак у статті «Соціокультурний підхід у соціогуманітарних науках: обмін сенсами» розглядають стан методологічного апарату в сучасних концепціях українських та зарубіжних вчених, а також зміст і спрямованість соціокультурної парадигми [19].

О. Зазнаєв у роботі «Типологія форм правління: робота над помилками» розглядає деякі із класифікаційних проблем та аналізує низку найбільш поширених помилок:

1) вибір несуттєвого критерію типології. За такого підходу важливе підмінюється неважливим, реальне – формальним;

- 2) визначення рівня абстрагування: безперервність під час поділу на підмножини;
- 3) збіг членів поділу: класифікаційні типи не повинні перетинатися;
- 4) неспівмірність поділу: неповнота типологічного ряду;
- 5) розтягування понять – зростання обсягу понять за рахунок розмивання змісту;
- 6) підміна логіки класифікації логікою градації [6].

В. Лук'янець, О. Соболев в роботі «Раціональність – «звичай – деспот»?» аналізують типи раціональності двох тенденцій: модернізації і постмодернізації. Раціональність трактується тут широко: це і наука, і культура, і стратегії, і розум, і суспільні інститути, і «умова безмежної свободи людського пізнання» [11, с. 27], і мегапарадигми «раціональності метафізиків-адміністраторів» [11, с. 26]. Через такі репрезентанти відбувається порівняння парадигми раціональності доби Модерну з локальними парадигмами раціональності епохи Постмодерну. Автори відзначають, що постмодерністське суспільство «завжди відкрите ... катастрофним (виділено нами) перетворенням» [11, с. 18], і роблять досить несподіваний висновок: «... постмодерністська раціональність є більш зрілою, оскільки недогматична, а так, є умовою свободи пізнання. Жорстка, догматична модерністська раціональність – це не що інше, як глухий кут пізнання» [11, с. 26].

Концепцію постмодерністської раціональності розглядає також Л. Рижко у статті «Постнекласичний тип раціональності: джерела формування і функції». Автор аналізує сутність поняття «раціональність»; визначає специфіку методів науки постмодерну; з'ясовує, що новий раціоналізм повністю співпадає з постмодерністською філософією [16].

З. Стежко, Г. Стежко в роботі «Філософія про майбутнє раціональності» розглядає вплив природничих наук на філософію; аналізує сучасний стан проблеми раціональності; розкриває параметри осмислення і діяльнісного перетворення світу в філософії постмодернізму [18].

В. Ратников у статті «Наукова раціональність: на шляху до оновлення критеріїв та ідеалів» розглядає постмодерністські тенденції в сучасному науковому пізнанні, що полягають у зростанні ступеня свободи науково-теоретичної думки і лібералізації критеріїв наукової раціональності. Дослідник аналізує раціональність взагалі і наукову зокрема; визначає динамічні способи опису та раціоналізації хаосу; формулює нову методологію наукового пізнання [14].

Певний інтерес становить дослідження Д. Рогозіна «Мультиспективний дискурс-аналіз, або про шкоду зайвого завзяття», яке являє собою критичний аналіз основних положень книги Л. Філіпс і М. Йоргенсен «Дискурс-аналіз: теорія і метод», написаної в постмодерністській традиції [17].

В. Загороднюк у роботі «Бачення знання та людини у філософії Модерну та Постмодерну» розглядає два значення поняття «філософія науки»; аналізує модерне і постмодерне бачення науки, а також розкриває специфіку пізнавального процесу філософії Модерну і Постмодерну [5].

Тимчасом висвітлювана проблема досліджена недостатньо, тому простежити як розвиваються нові, якісно інші, принципи мислення за межами класич-

ної раціональності і здійснити аналіз сутності сучасної раціональності через сукупність стратегій трансгресивного є **метою нашої статті**.

Виклад основного матеріалу. Скептицизм і релятивізм у сучасній філософії поставили під сумнів загальність і необхідність наукового знання. І. Касавін та З. Сокулер у своїй роботі «Раціональність у пізнанні та практиці» зазначають, що дискусії, які розгорталися навколо проблеми раціональності, призвели до того, що «невизначеними стали і саме поняття, і засади для його уточнення. Спочатку дослідники ще могли повірити, що вони приблизно однаково розуміють смисл і значення терміна «раціональність». Але поступово, під час поглиблення дискусій, стало очевидним, що ця віра безпідставна» [7, с. 7].

Поняття раціональності у плюралістичних трактуваннях розсіюється, втрачає універсальний об'єктивний референт. Фіксація уваги на особливостях та принципах мислення в окремих галузях теоретизування дозволяє говорити про різні типи раціональності. На місце універсальної раціональності приходить хаотична безліч різних типів раціональності, сукупність яких є ситуативно плінною. Крім того, сучасний стан раціональності, на думку М. Корецької, характеризується «загостреною вимогою актуальності». Ця ситуація нагадує «хронотоп» керролівського задзеркала – щоб залишатися на місці, треба бігти, а щоб рухатися вперед, треба бігти вдвічі швидше. Актуальна думка не повинна бути систематичним мисленням про щось [9, с. 43].

Сучасна раціональність створює простір «чистої інтенсивності» [3, с. 38] – трансгресивності.

Трансгресія – один з найбільш значущих і ємних концептів сучасної філософії, являє собою феномен переходу межі між можливим і неможливим, «граничний досвід», досвід неможливого. Значення слова «трансгресія» пов'язане із зняттям заборони, порушенням табу, насамперед, сексуальним. У традиційних культурах таке порушення відбувалось під час карнавалів. Карнавал був місцем, де порушували «межі» для того, щоб їх встановити – так профанне, на думку М. Корецької, у певних карнавальних обставинах стверджувало сакральне. Постмодернізм змінює це значення трансгресії, перетворюючи її в профанне без сакрального, порожню форму заперечування, досвід смерті Бога [9, с. 46].

Трансгресія для сучасного суб'єкта реалізовується у сфері п'їтьми – досвіді божевілля, смерті, бажання, сексуальності. Перефразовуючи М. Фуко, можна сказати, що трансгресивний досвід, навантажений смертю Бога, не вивільняється, як це прийнято вважати, а розчиняється в мові (щоб змінити мову), перетворюється на порожній знак найбільш іманентного, внутрішнього досвіду. Трансгресія посідає в сучасній філософії те місце, яке належало трансцендентному і трансцендентальному у класичну епоху.

Як зазначає М. Корецька, «на відміну від трансценденції, що виводить думку за межі можливого чуттєвого досвіду, емпіричного пізнання світу у сферу надчуттєвого за межі її наявного буття, і трансцендентальності, яка описує умови можливого досвіду, трансгресія є досвід переходу межі, досвід неможливого» [9, с. 46].

Проте трансцендентне і трансцендентальне передбачають, на думку М. Балаклеїця та В. Фарітова, «не тільки вихід за межі наявного буття, але і

встановлення жорсткої межі, а також непорушність і нездоланність цієї межі, незалежно від можливості або неможливості здійснення переходу (трансцендування)» [1, с. 69]. Трансгресія ж являє собою зняття цієї межі, стирання її, це регресія за межі самого життя.

Отже, «трансцендування – перехід, який встановлює межі, трансгресивний – їхнє заперечення» [1, с. 69].

Трансгресія, на думку Н. Балаклеїця і В. Фарітова, – це «самотрансценденція: перехід здійснюється не за межі будь-якої границі до потойбічного, а виключно за межі самого себе і за напрямком до самого себе – точніше, до іншого, яким стає всяке самототожне буття. Близькість гегелівської діалектики тут очевидна, проте не менш очевидною є і радикальна відмінність: трансгресія не досягає ніякого синтезу, ніякої кінцевої абсолютної точки, до якої заздальгідь було б спрямовано весь рух становлення. Потік становлення позбавляється гегелівської метафізичної підкладки у вигляді абсолютного духу та йде в нескінченність» [1, с. 69].

Встановлюючи термінологічні відношення між трансгресивним, трансцендентним і трансцендентальним можна визначити і різне ставлення до проблеми референціального: трансгресія – це дійсно смерть Бога як досвіду традиційної європейської раціональності, але не Бога, а людини. Логоцентрична європейська традиція проголосила головним мірилом прогрес, який виявив деструктивність самої раціональності (йдеться про раціональність через трансгресивний досвід. Це неможливий досвід, тому що його не можна випробувати, не виштовхнувши суб'єкта *на* і *за* межу. Він (досвід) руйнує саму структуру суб'єктного в старій системі координат).

Трансгресивний досвід здебільшого в сучасному філософському дискурсі розуміється як досвід світу, який не завойовується, а емансипується, це досвід свободи від травматичності репресивного розуму, виправдання задоволення, забуття смерті, це тиша, сон, рай як нірвана, як життя, повернення орфічного та нарцисичного досвіду, в якому буття переживається як задоволення (див. [12]). Відбувається легітимація бажань темного несвідомого. Отже, трансгресію слід розуміти як жест «переходу межі» універсуму дискурсу і дії, який утвердився. Вона (трансгресія) здійснює твердження, але не твердження чогось (трансцендентного досвіду), а твердження як таке (самого досвіду як історичної альтернативної можливості).

У ситуації критики розуму, раціональної західної традиції думка спрямовує всі свої зусилля на проблематизацію. Це означає, крім усього іншого, що за допомогою трансгресивної критики здійснюється, перш за все, «робота з поняттями, яка проводиться так, що змінює структури думки. Оскільки раціональність лише «привид означуваного», остільки, замість пишноти однозначної універсальної раціональності, розкривається множинність перспектив досвіду різних типів раціональності. Так різне поняття стає не способом отримання істинних знань про об'єкти, а динамічним простором відмінностей, подієвим ефектом якого виявляється смисл.

Парадоксальний, трансгресивний досвід переміщення перспектив, – як зазначає М. Корецька, – призводить до творення свого ефекту – такої думки,

яка завжди перебуває у становленні і постійно змінюється через перетворення системи понять (вони змінюють свій смисл та статус) у сукупність концептів [9, с. 46].

Концепти являють собою некатегоріальні форми думки, є елементарним методологічним засобом для ірраціонального способу мислення. Зміст концепту є суб'єктивним, нефіксованим, плинним, проміжним, рухомим, відсилає до світу можливого. Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі в роботі «Що таке філософія?» зазначають, що «творчість завжди одинична, і концепт ...завжди є щось одиничне» [4, с. 16].

Концепт «має характер не парадигматичний, а синтагматичний, не ... ієрархічний, а неявних зв'язків, не референтний, а консистентний» [4, с. 118]. Це імена власні, перефразовуючи Ж. Дерріда та Ю. Лотмана. Невизначеність концепту робить текст відкритим полем для різних інтерпретацій, створює ефект присутності розуму. Об'єктивність, яку становлять імена загальні, існує окремо, як Інше, як можлива реальність, визначеність якої перебуває в чуттєвому полі досвіду Іншого.

У смисловому проблемному полі сучасної раціональності відбувається заміщення одних значень іншими, за якого «замінник і замінюване не тільки не є адекватними за якимись істотними семантичними або культурними параметрами, але мають прямо протилежну властивість – несумісність. Заміна здійснюється за принципом колажу... У межах цілого ряду традиційних культурних контекстів зустріч їх у межах одного тексту абсолютно заборонена. І саме із цього їхнє поєднання утворює той сильний семантичний ефект, який властивий тропу» [9, с. 182].

Істина в сучасному полі раціональності постає метафорою.

Таким чином, сучасна раціональність не прагне розчистити шлях до чогось єдиного, є «зрізом хаосу». Справа в тому, що через початковість хаосу знімаються будь-які опозиції.

Концепту немає опозиції в понятті, бо у світі можливостей, пов'язаному з плинністю, немає місця поняттю, яке може зупинити плинність і зв'язати різноманітність суб'єктів в якусь об'єктивну єдність. Тому логіка концепту вимагає становлення, а не сутнісного рішення (див. [13]).

Висновки. Шляхом аналізу стану сучасної раціональності було обгрунтовано, що:

1) сучасний стан характеризується певною кризою відносно уявлень, пов'язаних з раціональністю, викликаний релятивізмом, скептицизмом, загостреною вимогою актуальності. У сучасній раціональності переміщується акцент із свідомого на несвідоме. Трансгресивний досвід розуміється як досвід тотожності свободи і щастя, в якому відбувається позбавлення від «травматичності репресивного розуму» (вираз Г. Маркузе);

2) подано термінологічні відношення між трансгресивним, трансцендентним і трансцендентальним;

3) визначено, що за допомогою трансгресивної критики відбувається перетворення системи понять у сукупність концептів, які являють собою некатегоріальні форми думки, є елементарним методологічним засобом для ірраці-

онального способу мислення. Трансгресивний перехід стирає межу між раціональним та ірраціональним, відкриваючи «зріз хаосу».

Пріоритетними перспективами досліджень у цьому напрямку є розгляд трансгресій транзитивного суспільства.

Список літератури / Reference

1. Балаклеец Н.А. Трансгрессивные феномены в науке / Н.А. Балаклеец, В.Т. Фаритов // Наука в различных измерениях: сб. науч. трудов II Междунар. теорет.-практ. конф., посвященной памяти д-ра филос. н., проф. Г.Ф. Миронова, 17-18 мая 2010 г. / под ред. Т.Н. Брысиной. – Ульяновск: УлГТУ, 2010. – 500 с.
Balakleyets, N.A. and Faritov, V.T. (2010), “Transgressive phenomena in science”, in Brysina, T.N. (Ed.), *Collected scientific articles of II Int. theor.-pract. Conf. in memory of G. Mironov*, UIGTU, Ulyanovsk, May 17-18, 2010.
2. Гайденко П.П. Научная рациональность и философский разум / П.П. Гайденко. – М.: Прогресс-Традиция, 2003. – 521 с.
Gaydenko, P.P. (2003), *Nauchnaya ratsionalnost i filosofskiy razum* [Scientific rationality and philosophical reason], Progress-Traditsiya, Moscow, Russia.
3. Делез Ж. Анти-Эдип: Капитализм и шизофрения / Ж. Делез, Ф. Гваттари; пер. с фр. и послесл. Д. Кралечкина; науч. ред. В. Кузнецов. – Екатеринбург: У-Фактория, 2008. – 672 с.
Delez, Zh. and Gvattari, F. (2008), *Anti-Edip: Kapitalizm i shizofreniya* [Anti-Edip: Capitalism and Schizophrenia], Translated from fr. by Kralachkin, D., Ed. Kuznetsov, V., U-Faktoriya, Yekaterinburg, Russia.
4. Делез Ж. Что такое философия? / Ж. Делез, Ф. Гваттари. – М.: Ин-т экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 1998. – 286 с.
Delez, Zh. and Gvattari, F. (1998), *Chto takoye filosofiya?* [What is philosophy?], In-t eksperimentalnoy sotsiologii, Moscow, Aleteyya, St.-Petersburg, Russia.
5. Загороднюк В. Бачення знання та людини у філософії модерну та постмодерну / В. Загороднюк // Філософська думка. – 2006. – № 4. – С. 3-21.
Zagorodniuk, V. (2006), “Vision of knowledge and man in the philosophy of modern and postmodern”, *Filosofska dumka*, no. 4, pp. 3-21.
6. Зазнаев О.И. Типология форм правления: работа над ошибками / О.И. Зазнаев // Полис. – 2006. – № 1. – С. 92-103.
Zaznayev, O.I. (2006), “Typology of forms of government: Corrections some errors”, *Polis*, no. 1, pp. 92-103.
7. Касавин И.Т. Рациональность в познании и практике: критический очерк / И.Т. Касавин, З.А. Сокулер; отв. ред. В.А. Лекторский; АН СССР, Ин-т философии. – М.: Наука, 1989. – 192 с.
Kasavin, I.T. and Sokuler, Z.A. (1989), *Ratsionalnost v poznanii i praktike: kriticheskiy ocherk* [Rationality in knowledge and practice: a critical study], Ed. Lektorskiy, V.A., Nauka, Moscow, Russia.
8. Корецкая М.А. Эффект реальности и пустыня Реального: цинизм и тоска на обломках онтологии / М.А. Корецкая // Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Философия. Филология». – 2006. – № 1 (4). – С. 42-57.

- Koretskaya, M.A. (2006), "The effect of reality and the desert of the real: cynicism and longing on the ruins of an ontology", *Vestnik Samarskoy gumanitarnoy akademii. Seriya "Filosofiya. Filologiya"*, no. 1 (4), pp. 42-57.
9. Крушанов А.А. Ситуация предстандарта в динамике научного знания / А.А. Крушанов // Вопросы философии. – 2006. – № 8. – С. 54-66.
Krushanov, A.A. (2006), "Pre-standard situation in the dynamics of scientific knowledge", *Voprosy filosofii*, no. 8, pp. 54-66.
10. Лотман Ю.А. Семиосфера: Культура и взрыв. Внутри мыслящих миров. Статьи. Исследования. Заметки / Ю.А. Лотман. – СПб.: Искусство, 2000. – 704 с.
Lotman, Yu. (2000), *Semiosfera: Kultura i vzryv. Vnutri mysliazhchikh mirov. Stati. Issledovaniya. Zametki* [Semiosphere: culture and explosion. Inside the thinking worlds. Article. Research. Notes], Iskusstvo, St.-Petersburg, Russia.
11. Лукьянец В. Рациональность – «обычай – деспот»? / В. Лукьянец, О. Соболев // Наукові праці Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства) «Sententiae». Спецвипуск № 1: Феномен раціональності. – 2004. – № 1. – С. 3-27.
Lukyanets, V. and Sobol, O. (2004), "Rationality – "custom-despot"?", *Nauchnyye trudy Soyuzha issledovateley sovremennoy filosofii (Paskalivskogo obshchestva) "Sententiae". Spetsvypusk № 1: "Fenomen ratsionalnosti"*, no. 1, pp. 3-27.
12. Маркузе Г. Эрос и цивилизация / Г. Маркузе; пер. с англ. А.А. Юдина. – М.: АСТ: Ермак, 2003. – 312 с.
Markuze, G. (2003), *Eros i tsivilizatsiya* [Eros and Civilization], Translated from engl. by Yudina, A.A., AST: Yermak, Moscow, Russia.
13. Неретина С.С. Тропы и концепты / С.С. Неретина. – М.: ИФ РАН, 1999. – 278 с.
Neretina, S.S. (1999), *Tropy i kontsepty* [Tropes and concepts], IF RAN, Moscow, Russia.
14. Ратников В. Научная рациональность: на пути к обновлению критериев и идеалов / В. Ратников // Наукові праці Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства) «Sententiae». – Вінниця: Вінниц. нац. техн. ун-т. – 2004. – Спецвип. № 1: Феномен раціональності. – С. 150-175.
Ratnikov, V. (2004), "Scientific rationality: towards a renewal criteria and ideals", *Nauchnyye trudy Soyuzha issledovateley sovremennoy filosofii (Paskalivskogo obshchestva) "Sententiae"*, Vinnyts. nats. tekhn. un-t, Vinnytsia, Issue no. 1, pp. 150-175.
15. Рижко В. Постмодерністська філософія і доля методології / В. Рижко // Наукові праці Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства) «Sententiae». – Вінниця: Вінниц. нац. техн. ун-т. – 2004. – Спецвип. № 1: Феномен раціональності. – С. 69-76.
Ryzhko, V. (2004), "Postmodern philosophy and the fate of the methodology", *Nauchnyye trudy Soyuzha issledovateley sovremennoy filosofii (Paskalivskogo obshchestva) "Sententiae"*, Vinnytsia, Vinnyts. nats. tekhn. un-t, Issue no. 1, pp. 69-76.

16. Рижко Л. Постнекласичний тип раціональності: джерела формування та функції / Л. Рижко // Наукові праці Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства) «Sententiae». – Вінниця: Вінниц. нац. техн. ун-т. – 2004. – Спецвип. № 1: Феномен раціональності. – С. 85-94.
Ryzhko, L. (2004), “Post-nonclassical type of rationality: the sources of formation and functions”, *Nauchnyye trudy Soyuzha issledovateley sovremennoy filosofii (Paskalivskogo obshchestva) “Sententiae”*, Vinnyts. nats. tekhn. un-t, Vinnytsia, Issue no. 1, pp. 85-94.
17. Рогозин Д.М. Мультиперспективний дискурс-анализ, или о вреде излишнего рвения / Д.М. Рогозин // Полис. – 2006. – № 5. – С. 171-182.
Rogozin, D.M. (2006), “Multiperspective discourse-analysis, or on the harm of excessive zeal”, *Polis*, no. 5, pp. 171-182.
18. Стежко З. Філософія про майбутнє раціональності методології / З. Стежко, Г. Стежко // Наукові праці Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства) «Sententiae». – Вінниця: Вінниц. нац. техн. ун-т. – 2004. – Спецвип. № 1: Феномен раціональності. – С. 116-121.
Stezhko, Z. and Stezhko, G., “Philosophy about the future rationality methodology”, *Nauchnyye trudy Soyuzha issledovateley sovremennoy filosofii (Paskalivskogo obshchestva) “Sententiae”*, Vinnyts. nats. tekhn. un-t, Vinnytsia, 2004. – Issue no. 1, pp. 116-121.
19. Черныш Н. Социокультурный подход в социогуманитарных науках: обмен смыслами / Н. Черныш, О. Ровенчак // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2005. – № 4. – С. 92-103.
Chernysh, N. and Rovenchak, O. (2005), “Socio-cultural approach to the social and humanities sciences: the exchange of meanings”, *Sotsiologiya: teoriya, metody, marketing*, no. 4, pp. 92-103.

Цель. Осуществить анализ сущности современной рациональности через реализацию стратегий трансгрессивного, проследить формирование новых, качественно иных, принципов мышления.

Методика. Специфика предмета, характер решаемых проблем, отсутствие комплексного теоретического обобщения обуславливают данный научный поиск. Проблема рациональности и определение ее границ является приоритетной в современной философии. В данной работе определены перспективы современной рациональности, которые реализуются через стратегии трансгрессивного. Из проведенного анализа можно определить, что современная рациональность является трансгрессивной методологией, представляет собой некатегориальный способ мышления, для которого характерна выработка собственных мыслительных форм – концептов. В современной рациональности происходит стирание грани между рациональным и иррациональным. Современная рациональность формируется как «опыт невозможного».

Результаты. Путем анализа состояния современной рациональности было обосновано, 1) что современное состояние характеризуется определенным кризисом относительно представлений, связанных с рациональностью, вызванным релятивизмом, скептицизмом, заостренным требованием актуальности. В современной рациональности перемещается акцент с сознательного на бессознательное. Трансгрессивный опыт понимается как опыт тождества свободы и счастья, в котором происходит избавление от «травматичности репрессивного разума»; 2) подано терминологические отношения между трансгрессивным,

трансцендентным и трансцендентальным; 3) определено, что с помощью трансгрессивной критики происходит преобразование системы понятий в совокупность концептов, которые представляют собой некатегориальные формы мысли, являются элементарным методологическим средством для иррационального способа мышления. Трансгрессивный переход стирает грань между рациональным и иррациональным, открывая «срез хаоса».

Научная новизна. Углублено знание о современном типе рациональности, осуществляющимся путем трансгрессивной критики.

Практическая значимость. Результаты данной работы могут быть использованы в научно-теоретических и методических разработках при изучении курсов социальной философии, современной философии, культурологии, спецсеминаров для студентов и т.п.

Ключевые слова: рациональность, ум, деструктивность, философия постмодернизма, субъект, трансгрессия, трансгрессивное, трансцендентное, трансцендентальное, понятие, концепт.

Objective. To make an analysis on modern rationality essence through a range of strategies of the transgressive, to trace formation of new, qualitatively different principles of thinking beyond classical rationality limits.

Methods. Specifics of the object, the nature of the solved problems, and the absence of the complex theoretical generalization made the scientific research important. Problem of rationality and definition of its limits are a priority in the modern philosophy. In this article there have been defined prospects of modern rationality, which are implemented through a strategy of the transgressive. From the analysis we can determine that modern rationality is transgressive methodology, is a non-categorical way of thinking characterized by its own thinking forms – concepts. There is a disappearance of limits between rational and irrational in the modern rationality. Modern rationality formed as «experience of impossible».

Results. By means of analysing the condition of modern rationality has been revealed that: 1) the modern condition is characterised by a definite crisis concerning imaginations connected with rationality, caused by relativism, skepticism, urging requirements of the present time. In modern rationality the emphasis moves from the conscious to the unconscious. The transgressive experience is understood as an identity of freedom and happiness, in which there is a deliverance from traumatic repressive of mind; 2) there has been presented a set of terminological relations between transgressive, transcendent and transcendental; 3) it has been defined that with the help of transgressive criticism there is a transformation of the system concepts in aggregate concepts, which are non-categorical forms of thinking, it is an elementary methodological method for irrational ways of thinking. Transgressive transformation deletes limits between rational and irrational, opening «cut of the chaos».

Scientific novelty. There has been improved knowledge about the modern type of rationality that is implemented through transgressive criticism.

Practical value. The results of this study can be used in scientific and theoretical and methodical works in the courses of social philosophy, modern philosophy, culturology, special seminars for postgraduates, students and etc.

Key words: rationality, intellect, knowledge, destructiveness, philosophy of postmodernism, person, transgression, transgressive, transcendent, transcendental, concept.

Рекомендовано до публікації д-ром філос.
наук, проф. Л.М. Нікітіним.

Дата надходження рукопису 12.04.2013 р.